

УДК 528

І. Гудз

Національний університет “Львівська політехніка”

ПРО ПЕРЕДАВАННЯ УКРАЇНОМОВНИХ НАЗВ ГЕОГРАФІЧНИХ ОБ’ЄКТІВ НА ПОЛЬСЬКИХ КАРТАХ

© Гудз І., 2001

Рассматриваются некоторые вопросы передачи официальных названий географических объектов части территории Западной Украины на польских картах.

About transference ukrainian names of geographical objects on the polish.

Під час укладання карт території іншої держави практично завжди виникає питання щодо правильного і достовірного передавання на них офіційних назв географічних об’єктів цієї держави. Безперечно, це питання було і є актуальним і в наших польських колегах, які укладають і видають подібні карти. Наше скромне завдання зводиться до того, щоб на прикладі деяких польських карт зрозуміти підхід польських укладачів карт щодо передавання на них офіційних українських назв географічних об’єктів, розташованих на території України. На жаль, на основі зовсім мізерного польськомовного картографічного матеріалу, який ми маємо, і зображеної на ньому тільки незначної частини території Західної України, та й то з доволі розрідженими підписами географічних об’єктів на них, не сприяють зробити остаточний висновок по суті справи. Хоча і за цими скупими вихідними польськомовними джерелами можна хоч частково усвідомити підхід польських картографів щодо транскрибування українських назв на польських картах.

Зазначимо відразу, що ми не торкатимемося тут питання щодо правильного чи неправильного передавання значної кількості назв географічних об’єктів південної та південно-східної частини території сучасної Польщі, на якій до 1947 р. проживала значна частина українського населення і в назвах цих об’єктів безперечно був український вплив, як і запису назв хоч би населених пунктів тої частини Західної України, що в міжвоєнний період входила в склад Польщі, хоч і доводиться констатувати, що ці назви записувалися тоді в спольщеному варіанті.

Польськомовний картографічний матеріал, який, як уже було відзначено вище, дуже скупий і який було використано для розгляду даного питання, складається з таких різних за своєю тематикою польських карт: 1) туристична карта Польщі (Poland. Tourist map) масштабу 1:1 500 000, видана в 1972 р.; 2) карта автомобільних шляхів Польщі (Mapa samochodowa Polski) масштабу 1:1 000 000, рік видання – 1977; 3) адміністративна карта (Mapa administracyjna) масштабу 1:750 000, рік видання – 1988; 4) дорожня карта Польщі (Polska. Mapa drogowa) масштабу 1:750 000, видана в 1999 р.; 5) карта охоплення (Mapa zasięgu) масштабу 1:820 000, видана в 2000 р.

Якщо тематика перших карт зрозуміла, то на останній карті, у зброшурованому вигляді, зображені терени охоплення телефонною мережею станом на 01.06.2000 р. (Mapa

przedstawia zasięg GSM 900/1800 dla telefonów dwuzakresowych)*. Всі карти, крім четвертої, видало Державне підприємство картографічних видань (Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. Eugeniusza Romera) у Варшаві (на останній карті вказано Варшава–Вроцлав). Четверту карту видала Спілка з обмеженою відповідальністю Давнполь (Daupol) у Варшаві. Загальне враження від цих карт добре, вони доволі якісно оформлені, зміст їх, як нам видається, інформаційно багатий (наприклад, на карті автомобільних шляхів поза рамкою навіть показані рисунки дорожніх знаків).

Шкода тільки, що на них зображена дуже мала, прямо скажемо, мізерна частина української території, а на перших картах ще зі значно генералізованим змістом. Якщо площа зображеної на перших двох картах території України приблизно однакова, то кількість назв на цих картах різна. Наприклад, якщо на другій карті кількість назв населених пунктів – 18, елементів гідрографії – 22, то на третій карті ці елементи картографічного зображення дорівнюють, відповідно, 12 і 8. Якщо ж на п'ятій карті, на якій зображується українська територія дещо менша, та й масштаб цієї карти дещо дрібніший від карт третьої та четвертої і кількість підписаних назв населених пунктів, наприклад, у Волинській області становить більше ніж 50, то на третій карті показано лише один пункт Любомль, а тому висновки щодо транскрибування назв на перших картах будуть наближеними.

Тут можна відзначити хіба таке: основою для транскрибування українських назв на цих картах служили російськомовні картографічні чи якісь інші джерела, бо українські назви записані на них на російській штиб. На обидвох цих картах однаково підписані *Niestierow* (Нестеров), *Jaworow* (Яворов), *Sambor* (Самбор), *Lwow* (Львов) та ін., коли в офіційних довідниках ці назви українською мовою записані як *Нестерів*, *Яворів*, *Самбір*, *Львів*. Тут проявляється явна тенденція – українськомовне закінчення *-ів* записувати на російській кшталт *-ов*. Це стосується і деяких гідронімів, поданих на цих картах у російськомовному звучанні: *oz. Switiazskoje* (Світязское), ріка *Bielaja* (Белая) і навіть пояснювальне слово *озеро* подано на одній з карт як *oziero* (озеро), а не польською *jezioro* (єзьоро) чи просто скорочено *oz.* (оз.). Це стосується і таких назв населених пунктів, як *Судова Вишня* (*Sudowaja Wisznia*), *Рава Руська* (*Rawa Russkaja*). Винятком може бути хіба те, що на другій карті *Хирів* фігурує як *Chyrów* (Хирув), а це вже свідчить про польський вплив, про наявну ще тенденцію польських чинників надавати українським назвам польськомовне звучання. Ця тенденція проявлялась століттями і не тільки щодо українських назв на території, що належали австрійській, австро-угорській монархії чи польській державі, але навіть українські назви географічних об'єктів на території, що не належали Польщі, передавались на польський лад: наприклад, *Kijów* (Київ), *Charków* (Харків) тощо.

Інший підхід щодо зображення української території та й передавання назв наявні є на останніх картах, виданих порівняно недавно. Так, на четвертій карті є підпис держави Україна (*Ukrajina*), а на п'ятій – *Ukraina* (арк. 24), ще й показано державний кордон з Білоруссю (арк. 19), коли на попередніх картах є лише абревіатура *ZSRR* (СРСР), і тільки на першій карті є підпис *Ukraińska SRR*. Тому зосередимо дещо нашу увагу на цих обидвох, четвертій і п'ятій картах.

---

* З текстової частини умовних позначень видно, що мережа GSM (GSM) це те ж саме, що й мережа під назвою *Ідея* (Idea).

На дорожній карті, можливо внаслідок прийнятого масштабу, відображено дещо більшу українську територію і записано на ній більше двохсот назв населених пунктів, коли, наприклад, на картах другій і третій їх кількість становить, відповідно, 18 і 12. Це, так би мовити, кількісний плюс цієї карти. Якісний показник її також значно кращий – майже всі назви записані тут правильно, у фонетичній формі транскрибування, хоча, можливо, краще було б використати *sz*, *cz*, *ź* замість *š*, *č*, *ž*. Однак і на цій карті назви деяких населених пунктів, як нам видається, записані неправильно. Так, наприклад, *Дашава* записано як *Душава* (*Duřava*), *Рогізно*, *Стрільбичі* подано як *Rohozno*, *Stpilbiči*; *Київ* і *Ковель*, що вказують напрям дорожнього руху, треба було подати як *Kyjiv* (або *Kyjiv*), *Kovel* чи *Kowel*, а не *Kijiv* і *Kovil*. Невикористання літери *l* (тверде *л*) дещо затруднює вимову деяких назв – наприклад, *Перевали* треба було б записати як *Perewały* або *Perevały*, а не *Perevaly*, бо останнє слово читається як м'яке *л*, тобто *ль*. Є зауваження щодо використання *ja* в закінченні і всередині назв (так, наприклад, замість *Dubrovycja*, *Volnycja*, *Kam'janobrid* треба було написати *Dubrovycia*, *Volnycia*, *Kamjanobrid*). Деякі гідроніми також записані неправильно: *Vereřycja* замість *Vereřycia* (а ще краще *Wereszczycia*), *Prypjat* замість *Prypjat*' та ін., а назва ріки *Дністер* подана як *Dniestr* (відчувається російське звучання), а треба було *Dnister*.

Є зауваження і до останньої, п'ятої карти. Неправильно записані: *Świtiaź*, коли має бути *Świtiaź* (є ж бо біля цього озера населений пункт під назвою *Świtiaź*, хоч не з м'яким *s* на початку слова), *Biełz* (має бути *Bełz*), *Wetyka Horożanna* (замість *Wetyka Horożanka*), *Kałyniw* (має бути *Kałyniw*), *Oriawczik* (замість *Orjawczyk*) та ін. Мабуть, через недогляд, населений пункт *Карів* підписано на карті як *Карвів* (*Karwiv*). На цій, так само як і на попередній карті, гідронім *Дністер* подано як *Днестр* (*Dniestr*), а також річка *Вишня* подана як *Wisznia* (*Вишня*), хоч практично майже поруч подана правильна назва населеного пункту *Судова Вишня* (*Sudowa Wysznia*). Неправильно підписана річка *Верещиця* (підписано *Wierieszczina*, коли треба *Wereszczycia*), річку *Стрв'язь* треба було підписати *Strwiaź*, а не *Striaź* (*Стрвїонж*).

Не враховано, що деяким населеним пунктам повернено їх попередні назви. Так, селу, в якому народився Іван Франко, повернуто назву *Нагуєвичі* (на карті подана назва *Iwana Franka* – Івана Франка), селу *Середа* повернуто давню назву *Вовче* (а на карті цей населений пункт фігурує ще як *Середа* (*Sereda*)).

Як нам видається, не треба подавати другі назви в дужках в польському звучанні, як, наприклад, *Lwów* (*Львув*), що стосується *Львова*; *Gródek Jagielloński*, що подано під підписом *Horodok* (*Городок*) та ін. Особливо велика кількість таких назв у дужках є на четвертій карті.

Незважаючи на ці зауваження, слід відзначити, що на останніх двох картах працівники польських картографічних виробництв зробили помітний і правильний крок щодо передавання назв географічних об'єктів, розташованих на території України.